

Felsefi Metin Metodu Olarak Diyalog Üzerine¹

On Dialogue as a Philosophical Text Method

Yalçın ÇETİN

ORCID: 0000-0003-2511-3602

Dr. Öğretim Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/Türkiye
yalcin.cetin@mku.edu.tr

Makale Bilgisi/Article Info:

Geliş/Received: 09.05.2023 Düzeltme/Revised: 12.05.2023 Kabul/Accepted: 12.05.2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Çetin, Y. (2023). Felsefi Metin Metodu Olarak Diyalog Üzerine. Antakiyat, 6(1), 1-14

Öz

Bir akıl, duygu varlığı olarak insan kendini, düşündüklerini, değer alanını ve başkalarının aynı yapıdaki değerlerini dil vasıtasıyla ortaya koyan yapıdadır. Diyalog da iki şey arasında kurulan ilişkinin dilsel boyutu olarak ele alındığında, insanın bir diyalog varlığı olduğu gerçeğine ulaşabiliriz. Felsefe ise düşünce üzerine düşünce/düşünme olarak insani bir faaliyet olduğuna göre, insanın felsefe içerisinde tüm değer alanlarına dönük felsefe yapmasının/ yapabilmesinin yazınsal anlamda metodu olarak diyalog öne sürülebilir. Çalışma çerçevesinde diyalog yöntemi, pratik ve edebi alan dışında felsefe açısından ele alınacaktır. Diyalogun ne olduğu, Platon dışında diyalog yönteminin diğer felsefeciler tarafından çoğu zaman niçin tercih edilmediği, diyaloga insanın niçin gereksinim duyduğu, diyalogun felsefi bir metin yöntemi olarak eğitim sürecinde bütün yaş ve kademelerde kullanılıp, kullanılmayacağı, diyalogun sınırlılığı ve sonuçsuzluğunun diyalektik düşünme ile ilgisi, diyalogun zihindeki, konuşmadaki ve metindeki görünümünün analizi gibi konular bu makalenin ana amacını oluşturmaktadır. Diyalog yöntemini bu ana amaçlar doğrultusunda incelerken, bu yöntemin felsefe tarihindeki en büyük temsilcisi Platon'un diyalogları temel örneklemimiz olacaktır. Platon'un diyaloglarında konuşan ister çoğunlukla hocası Sokrates olsun; isterse hocasından dinlediklerinden yola çıkarak hocasını konuşturan Platon olsun metod değişmemektedir. Değişmeyen bu metod, insanın insana konuştuğu ve insanı dinlediği diyalogun kendisidir. O zaman, bu çalışma sınırlılığında söylendiğinde, her felsefe ilkin bir şey üzerine sorgulama, araştırma, eleştirel olabilme bakımından diyalogken; her diyalog sadece konuşma ve iletişim anlamında felsefe olamamaktadır. Felsefi metine dönüşecek diyalog, felsefenin tüm özelliklerini içermek durumdadır. Felsefenin özelliklerini içerecek bu diyalogun sonuçsuzluk temelinde diyalektik düşünceye gönderme yapacağı/yaptığı hususu Sokrates'in felsefesi ve felsefi yöntemlerine yer verilen Platon'un diyaloglarında görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyalog yöntemi, Felsefe, İletişim, Sokrates, Platon, Diyalektik.

¹ Bu araştırma sürecinde TR-Dizin 2021 kuralları kapsamında "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde" yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden" hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

GİRİŞ

Felsefe neden hala üzerinde bu kadar durulacak kadar önem taşımaktadır? Her şeyden önce felsefe, yaşamın eleştirel bir incelenmesidir. Felsefe, entelektüel ya da pratik olsun, tüm insani uygulamaları, inanç ve tutumların tüm türlerini içermektedir, üstelik bunların çoğu uygulayıcıları tarafından bilinçli şekilde formülleştirilmiştir. Filozofun rolü en azından bu varsayımları gün ışığına çıkarmaktır.² Filozof bu rolü gereğince felsefi düşüncenin en önemli özelliği olan aklın ilkeleri ışığında, tenkitçi ve tartışmacı bir tavır içinde düşünce faaliyetini sürdürür. Felsefi zihniyet, bu akıl ilkeleri çerçevesinde serbest düşünmeyi ve ifadeyi temsil eder.³ Filozof hakikatin yolunu aklın gün ışığında, felsefi bir zihniyet ve aklın ilkeleri çerçevesinde ararken, felsefi bir metin metodu olarak diyalogu kullanabilecek midir? Bu soru, diyalogun öznesi olan insanı ve nesnesi olan dili akla getirir.

Aklın yetisine sahip bir varlık olarak insan, düşüncelerini, hislerini, yapıp-etmelerini dil ile ortaya koymaktadır. Düşünce ile dil arasındaki ilişki veyahut ilişkisizlik, düşünce tarihinde birçok filozofu, bilim insanını, yazarı üzerine eğilmeye yönelten değerlerde bir meseledir. Bu meseleye dair her felsefi söylem, var olan, düşünme ve dil arasındaki ilişkilerin belirlenmesine ilişkindir. Bu bağlamda felsefe, filozofun kendi kendisiyle bir hesaplaşması mıdır? Yoksa başka filozoflarla kurduğu bir diyalog mudur? Durum böyleyse felsefe tümüyle diyalog mudur? Şüphesiz bu sorulara birbirine karşıt veyahut koşturucu farklı yanıtlar verilebilir.⁴

Diyalog, kültürel ve tarihsel olarak belirli bir sosyal söylem biçimidir ve dil kullanımını ve sözlü işlemler yoluyla gerçekleştirilir.⁵ Altuğ, bir diyalog olduğumuzdan beri dilde yaşıyoruz derken belki de diyalogun bu söylem biçimine gönderme yapmaktadır.⁶ Aynı zamanda insan çoğunlukla her şeyini, bir dil varlığı olarak, dil üzerinden gelecek kuşaklara bir söylem olarak aktarmaktadır. Zaten insan dili, bilinen en eski zamanlardan günümüze kadar sürekli olarak insanı büyülemiştir.⁷ İnsanı bu kadar büyüleyen bu dil felsefi diyalogun da ana taşıyıcısı olmuştur.

Bir karşılıklı konuşma yöntemi olarak diyalog, hocası Sokrates'in konuşmaları üzerinden öğrencisi Platon tarafından kurgulanarak "felsefi diyaloglar" olarak felsefede yerini almıştır. Sokrates'in diyalog ve diyalektik yöntemi, öğretim ve eğitim anlayışının ruhunu oluşturmaktadır. Sokrates, ders vermek isteseydi konferans,

² Rom Harré, *Felsefenin Bin Yılı*, çev. İbrahim Şener (İstanbul: İzdüşüm Yayınları, 2003), 9.

³ Süleyman Hayri Bolay, "Osmanlılarda Düşünce Hayatı ve Felsefe", *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni-Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce* içinde, ed. Ahmet Hamdi Furat (İstanbul: İnsan Yayınları, 8. Cilt, 2015), 21.

⁴ Betül Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2000), 16.

⁵ Patrick M. Jenlink ve Bela H. Banathy, "Dialogue Conversation as Culture Creating and Consciousness Evolving" *Dialogue as a Means of Collective Communication* içinde, ed. Bela H. Banathy ve Patrick M. Jenlink (New York: Springer, 2004), 5.

⁶ Taylan Altuğ, *Dile Gelen Felsefe* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, 2013), 7.

⁷ Robert H. Robins, "Some Thoughts on The Prehistory of Language", *Prehistory, History, and Historiography of Language, Speech, and Linguistic Theory* içinde, ed. Bela Brogyanyi (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1992), 40.

söylev formunu seçerdi. Ama o konuşmaktadır, konuşmak ise ancak diyalog olabilir.⁸ Diyalog yöntemi felsefenin yanı sıra başta edebiyat alanında ve diğer disiplinlerde kullanılan bir metottur. Karşılıklı konuşma yöntemi olarak diyalog, oyun, roman, hikâye gibi eserlerde iki veya daha çok kişinin konuşması anlamına da gelir. Diyalog aynı zamanda anlaşma, uyum sağlama ve bu yolda çalışma anlamını da taşır.⁹ Bu anlamda her diyalog kişiler ve fikirler arasında bir iletişim sürecinin başlatıcısı olacağı gibi doğru yönetilemeyen bir iletişim süreci aynı zamanda kurulmak istenen ya da kurulmuş olan diyalogun sona erdirilmesine de yol açabilir. Özellikle iletişim sürecinde ortaya konan diyaloglar gündelik ve iş yaşamındaki bir takım pratik kaygıların çözümlenmesi adına araçsallaşan, konuşulan konuyu, işi, anlaşmayı aşmayan yapıdadır. Edebiyat alanında örnekleri verilen diyaloglar ise bir konu veya olay örgüsünü karakterlerin, yazının içinde bulunan kişilerin yazarın marifetiyle konuşturulması sonucu ortaya konan diyaloglardır. Edebiyat alanındaki özellikle kurgusal yapıtlardaki diyaloglar belki de hiç yaşanmamış, yazarın kendi zihninde kurgulayıp, kâğıda döktüğü diyaloglardır. Bu bakımdan pratik hayattaki diyaloglar, edebiyat alanına göre daha gerçekçi kabul edilebilir.

Felsefe alanında diyalogun varlığına, işlevine, eğitici, eleştirel, sorgulamaya dayalı yapısının ne olduğuna baktığımızda durumun diyalogun pratik hayattaki ve edebiyat alanındaki yerinden epey farklılaştığını görürüz. Felsefe alanında diyalog, felsefi tez ve tavırları, soru ve sorun alanlarını, yazarın düş gücünün ürünü olan konuşmalar aracılığıyla karşı karşıya getiren, kurgusu özel olarak oluşturulmuş bir anlatım tarzıdır. Bir yazım biçimi olarak diyalog tarzının felsefedeki yaratıcısı, felsefesinin ana ilkelerini, felsefi tez ve düşüncelerini karşılıklı tartışma şeklinde ifade eden ve diyalogu aynı zamanda bağımsız bir edebiyat, sanat yarattığı düzeyine yükselten kişisi Platon'dur. Onun, sadece felsefe başyapıtı olarak değil, fakat edebiyat yapıtı olarak da değerlendirilmek durumunda olan yirmi dört diyalogu vardır.¹⁰ Bu diyaloglar kendi içerisinde Platon'un yaş ve tecrübesine, hocası Sokrates'in etkisinde kaldığı ya da bu etkiden sıyrıldığı durumlara göre temelde dört döneme ayrılabilir. İlk dönem "*Gençlik diyalogları*" ya da "*Sokratik diyaloglar*" olarak adlandırılan *Apologia*, *Kriton*, *Protagoras*, *İon*, *Lakhes*, *Politeia I*, *Lysis*, *Kharmides*, *Euthyphron* adlı diyalogların verildiği, Platon'un hocası Sokrates'in etkisi altında düşünüp, yazdığı dönemdir. İkinci dönem "*Geçit diyalogları*"¹¹ olarak adlandırılır. Bu dönemde *Gorgias*, *Menon*, *Euthydemus*, *Küçük ve Büyük Hippias*, *Kraytlos*, *Menexenos* adlı diyaloglar yazılmıştır. Üçüncü dönemdeki eserler "*Olgunluk diyalogları*" olarak adlandırılmıştır. Bu diyaloglar *Symposion*, *Phaidon*, *Politeia II-X*, *Phaidros* şeklinde sıralanmaktadır. Dördüncü ve son dönem "*Yaşlılık diyalogları*" olarak *Theaitetos*, *Parmenides*,

⁸ Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-Sofistlerden Platon'a* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Cilt, 10. Baskı, 2021), 121.

⁹ İsmail Parlatır vd., *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998), 605.

¹⁰ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2002), 299.

¹¹ Özgün eserde diyalog sözcüğü Almanca dialog yazımına sadık kalınarak dialoglar şeklinde verilmesine rağmen, makale başlığı dâhil çalışma içerisinde Türkçe sözlük ve günlük kullanım esas alınarak diyalog şeklinde kullanılmıştır.

Sophistes, Politikos, Philebos, Timaios, Kritias ve *Yasalar* adıyla Türkçeleştirdiğimiz *Nomoi* adlı diyalogların verildiği dönemdir.¹²

Sadece Platon'un diyalogları üzerinden bir felsefi metin metodu, tekniği, yolu olarak diyalogu incelediğimizde karşımıza anlamlı ve anlamlı olduğu kadar karmaşık bir öğrenme, öğretme, çeldirme, ikna etme, manipüle etme gibi birçok faktörün çıktığı diyalogun doğasına ulaşırız. Diyalog konusunu alt başlıklarda ele almadan önce birkaç soru ile diyalog konusundaki düşünce ufkumuzu ve potansiyelimizi açığa çıkarmaya çalışalım:

- Diyalog nedir? İnsan diyaloga niçin ihtiyaç duyar?
- Diyalogun Platon dışında çoğu filozof, felsefeci tarafından tercih edilmemesinin nedenleri nedir?
- Diyalog felsefi bir metin yöntemi olarak tüm yaş ve okul kademelerinde kullanılabilir mi?
- Diyalogun felsefi bir metin yöntemi olarak sınırlılıkları nelerdir?
- Diyalog ile diyalektik arasında bağlantı kurulabilir mi?
- Felsefi diyalog ile diğer alanlardaki (tiyatro, sinema, gündelik yaşam, dini yaşantı, eğitim süreci vs.) diyalog arasında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Şüphesiz yukardakilere ilaveten benzer sorular artırılabilir. Ancak diyalogun yukardaki sorular bağlamında ele alınması felsefi bir metin metodu olarak diyalogun incelenmesi adına yeterli olacaktır. Diyalog en genel anlamıyla iki şey arasında kurulan, gerçekleşen, hissedilen, görülen, okunan, yazılan, hayal edilen bir ilişki, iletişim türüdür. Yani diyalog sürecinde bir şey bir şeye kendini açar. Daha açık bir ifade ile insanın zihninde bir şeyi bir şeyle karşılaştırması, tasavvur etmesi bir içsel, zihinsel diyalog sayılabileceği gibi zihnindeki tasavvur halindeki diyalogu, karşılıklı konuşmaya; dile, yazıya, davranışa dönüştürerek aktarması, ortaya koyması da bir diyalog sayılabilir. Demek ki en genel anlamıyla diyalog insanın kendini ve kendi dışındaki dünyayı anlama, anlamlandırma, açıklama ihtiyacının bir aracıdır. İnsanların diyaloga ihtiyaç duymasının nedeni, zorunlu toplumsal bir varlık olması ve Aristoteles'in deyişiyle tüm insanların doğal olarak bilmeye iştahlı olmasıdır.¹³

Diyalog yönteminin Platon'da yoğun şekilde tercih edilmesi ve bu yöntemin Platon sonrası felsefede sıklıkla kullanılmamasının farklı nedenleri ortaya konabilir. Platon'un diyalog ya da söyleşi yöntemini kullanma nedeni hocası Sokrates'in felsefeyi yazılı bir halde değil pratik, karşılıklı konuşma ve tartışma¹⁴ tarzında yapmış olmasıdır. Sokrates, yazının insan zihnini tembelleştirdiğine inandığı için yazılı hiçbir şey bırakmamıştır.¹⁵ Ondaki diyalog yöntemi bir nevi söylem temelli soru-cevap metodudur. Yani diyalog, bilgiyi çeşitli sorular sorarak, bu sorulara verilen cevaplar üzerinden yeni sorular vasıtasıyla inşa etme yöntemidir. Bilgiyi soru-cevap

¹² Bu diyalog sıralaması için bkz: F. Ueberweg'in *Grundriss der Geschichte der Philosophie I* eserinden aktaran Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999), 54-56.

¹³ Aristoteles, *Metafizik*, çev. Y. Gurur Sev (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2017), 13.

¹⁴ Bertrand Russell, *Batı Felsefe Tarihi-İlk Çağ*, çev. Erol ESENÇAY (İzmir: İlyayayınevi, 2001), 125.

¹⁵ Ahmet Cevzici, *Felsefe Tarihi* (İstanbul: Say Yayınları, 4. Baskı, 2012), 30.

yöntemiyle arama Sokrates'in bulduğu bir şey değildir. Bu yöntem, Parmenides'in öğrencisi Zenon tarafından ilk defa sistematik tarzda kullanılmıştır. Soru-cevap yöntemi, her soruya uygun değildir. Platon görüşlerini aktarırken bu yöntem ona yardımcı olmuş olabilir. Ancak Platon sonrası felsefe, Platon'un etkisiyle bu yöntemden kaynaklanan sınırlamalarla kısıtlanmıştır.¹⁶ Belki de Platon sonrası karşılıklı konuşmaya dayalı tartışma ve diyalog yönteminin tercih edilmemesinin nedenlerinden birisi de bu olmuştur. Elbette deneye, gözleme dayanan bilim gibi konular diyalog yöntemine uygun değildir. Galileo'nun kuramlarını savunmak adına söyleşiler yaptığı doğrudur, ama sadece önyargıların önüne geçmek için böyle yapmıştı. Yoksa bulguların esaslı temeli bir hayli yapmacılığa kapılmadan, bir söyleşi biçimine dönüştürülemezdi. Platon'un eserlerinde Sokrates, soru-cevap üzerine kurulu yöntemiyle insanın zaten bildiği bir bilginin doğru olan tarafını açıklığa kavuşturmaya çalışır. Soru-yanıt yöntemi ya da genel olarak zincirlenmemiş düşünme alışkanlığı, mantıksal tutarlılığı geliştirme eğiliminde olduğu için yararlıdır. Ancak yeni gerçeklerin bulunması söz konusu olduğunda oldukça elverişsizdir. Belki de felsefe Platon yöntemleriyle izlenebilen incelemelerin tümüdür. Felsefe için bu tanım uygunsuzsa bu, Platon'un kendisinden sonraki felsefeciler üzerindeki etkisi yüzündendir.¹⁷

Diyalog yöntemi eğitim-öğretim süreçlerinde felsefe öğretiminde ya da genel olarak doğru düşünme alışkanlığı kazanma ve kazandırma faaliyetinde şüphesiz kullanılabilir. Diyalog yönteminde belki de en önemli unsur seçilen metin ve bu metnin anlaşılabilirliği, tartışıla bilirliliğine yönelik doğru ve yerinde soru ve cevap örgüsünün verilmesine bağlıdır. Elbette diyalog ile karşılaşacak kişilerin yaş ve eğitim seviyesi de bağlayıcı etmendir. Tüm bu ön hipotezlere rağmen diyalog, eğitim öğretimin tüm kademelerinde bir öğretim metodu olarak kullanılabilir. Öğrencilerin üst düzey düşünceleri ve konu bilgisine ilişkin daha derin bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olduğu için diyalogik öğrenmenin eğitsel gücü her ders için yüksektir.¹⁸ Çünkü diyalogu içeren anlamlı bir soruşturma, eğitim ortamında öncelikle anlamlı öğrenmeyi, yeniliği ve yeni arayışları getirmektedir. Bu yüzden diyaloga dayalı öğretimde öğretmenler geri bildirimler yapar. Öğrencileri düşünmeye ve yeni anlamlar ortaya koymaya yönlendirir. Öğrenci düşünür, sorgular ve düşüncelerini ortaya koyabilecek ilerlemeci, aktif bir öğrenme ortamına dâhil olur.¹⁹ Eğitimin her kademesinde P4C (Çocuklar İçin Felsefe) yaklaşımı çerçevesinde diyaloga dayalı felsefe eğitiminin verilmesinin önemi Batı alan yazınında epeydir gündemdedir. Türkçe alan yazınında da konu ile ilgili çalışmalar az olarak da olsa yapılmaktadır.²⁰ Bu

¹⁶ Russell, *Batı Felsefe Tarihi-İlk Çağ*, 137.

¹⁷ Russell, *Batı Felsefe Tarihi-İlk Çağ*, 138-139.

¹⁸ Hasret Kökten, "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyalogün Önemi", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy* 12, sayı:4 (2022): 1090. DOI: 10.29228/beytulhikme.65686

¹⁹ Kökten, "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyalogün Önemi", 1091.

²⁰ Kökten, "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyalogün Önemi"; Nihal Petek Boyacı, Filiz Karadağ, Kurtul Gülenç, "Çocuklar İçin Felsefe / Çocuklarla Felsefe: Felsefi Metotlar, Uygulamalar ve Amaçlar", *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 31 (2018): 145-173; David A. White, *Çocuklar İçin Felsefe* (Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 5. Baskı, 2014); Levent Gönül, *Çocuklar İçin Shakespeare İle Felsefe-Atinalı Timon* (Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2011); Betül Çotuksöken & Harun Tepe, *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi* (Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2013); Fatmanur Budak Durmuş &

çalışmaların genelinde felsefe ile çocuk arasında kurulan ilişki, çocukların ve felsefenin doğasında bulunan merak, sorgulama, tartışma, insan tabiatının gereği bilme isteği gibi yetiler üzerinden kurgulanan düşünme eğitimi üzerinde odaklanır. Bu düşünme eğitiminde çocukların düşünme yetilerini, felsefi diyalog yöntemi ile güçlendirme, geliştirme hedeflenir. Diyalog yoluyla felsefe eğitimi modelinde çocuklar erken yaşlardan itibaren düşünmeye, soru sormaya teşvik edilir.²¹ Böylelikle çocukların ileri yaşlarda düşünme, tartışma, adil ve ahlaklı olma, diyalog varlığı olma gibi karakter ve davranışlarının da alt yapısı hazırlanmış olur.

1. Diyalogun Zihindeki Görünümü

Kavramlar olmadan düşünmek, mümkün değildir. Düşünmenin ilk başladığı yer olarak insan zihni, bir nevi felsefenin de kurgusal mahiyette ilk olgunlaşmaya başladığı yerdir. Zihin aynı zamanda felsefenin dışsal ve içsel sorgulama, anlama, açıklama durumlarına göre diyalog formunun ilk şekillendiği ortamı oluşturur. Felsefe nihayetinde dilde ve düşünmede var olan bir yapıdır.²² Bu yapının zihindeki kurgusu veya görünümü, insanın merak veyahut Aristoteles'in söylediği doğal olarak bilme isteği²³ sonucunda ilkin düşünme ve zihin denkleminde gerçekleşir. Zihinsel diyalogun bu gerçekleşmesi kişi tarafından çoğunca fark edilmeyebilir. Aristoteles insanın bilmeye iştah duymasını duyumlara, duyumları da en çok görme duyusuna bağlar. Ona göre bunun nedeni görme duyusunun duyumlar arasında bize pek çok şeyi göstermesi ve pek çok farka işaret etmesidir.²⁴ Görme duyusunun bu nedenle önemli olması, diyalogun zihinde şekillenmesi sürecinde de görmenin rolünü gündeme getirir. Şöyle ki insan önce gördüğüne inanır diye bir söz vardır. Bu sözün ne kadar tutarlı ya da sağlıklı olduğu tartışması bir yana gözün gördüğü her şeyi sizin anında anlama, kavrama dönüştürmediğiniz halde zihninizin o görüntüye dair bazı fikirleri kendi içinde işlemesi ya da en azından depolaması olasıdır. O yüzden çoğu insan dikkatli olmadığı ama önceden rastladığı bir konu, görüş, görüntü yeniden önüne geldiğinde sanki ben bunu önceden görmüştüm demektedir.

Felsefi sorgulamaya dayalı bir ortamda doğru planlanmış diyalog önemlidir. Bilinci geliştirmemiz, içsel zihinsel süreçler üzerindeki kontrolü öğrenmemiz ve düşünmek için kavramsal araçlar üretmemiz, diyalog yoluyla.²⁵

Diyalogun Konuşmadaki Görünümü

Diogenes Laertios, ilk felsefecilerden Hintlilerde "Çıplak Bilgeler"le Keltler ve Galatlarda Dryidler bilmece gibi konuşarak felsefe yaparlarmış ifadesini dile getirerek, felsefenin ilkin bir karşılıklı konuşma, yani diyalog etkinliği olarak

Muhittin Çalışkan, Çocuklarla Felsefe Konusunda Türkiye'de Yapılmış Akademik Çalışmaların İçerik Analizi. *Felsefe Dünyası*, Cilt 2, sayı: 76 (2022), 105-134; Burcu Özkan, "Çocuklar için Felsefe Neden Önemlidir?". *Ulusal Eğitim Akademi Dergisi (UEAD)*. Cilt:4, sayı:1 (2020), 49-61.

²¹ Özkan, "Çocuklar için Felsefe Neden Önemlidir?", 54.

²²Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?*, 23.

²³ Aristoteles, *Metafizik*, 13.

²⁴ Aristoteles, *Metafizik*, 13.

²⁵Kökten, "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyalogun Önemi", 1086.

yapılabildiğini ifade etmiştir.²⁶ Buradaki bilmece gibi konuşma, soru yöntemi ve tartışılan konular anlamında pek açık olmasa da bir diyalogun varlığına işaret etmesi açısından önemlidir. Diyalogun konuşma halindeki görünümü bizi yazının icadından önceye de götürür. Yazı öncesi insanın düşünsel iletişim faaliyeti hareket, jest ve mimikler, resim, şekil tarzında yöntemlerle sağlanmaktaydı. Yazı öncesi kullanılan dillerin bile semiyotik, semantik anlamda hangi gelişim evrelerinde olduğu ayrı tartışma konusudur. Bu tartışmalar ötesinden bakıldığında iletişim, herkesin bildiği ancak çok az kişinin doyurucu biçimde tanımlayabildiği bir insan etkinliğidir.²⁷ İletişim bir insan etkinliği olarak yazı öncesi bir resme, harekete, şekle, jest ve mimiklere dayanırken; yazı sonrası dil faktörü çoğunlukla devreye girince konuşma ve konuşabilme yetisi ön plana çıkmıştır. Bu yeti insana özgü bir yapıdadır. Dünya konuşmaz, biz konuşuruz. Dünya bize konuşacağımız bir dil öneremez. Bunu yalnızca başka insanlar yapabilir.²⁸ Diyalogun konuşmadaki görünümünde felsefi olarak filozoflar devreye girmekte, felsefi bilginin genel özellikleri üzerinden felsefenin yapılacağı dil vasıtasıyla düşünme üzerine düşüncelerini ifade etmek suretiyle kendi felsefelerine bir tartışma zemini oluşturmuş olmaktadır.

Yazının icadı öncesinde insanların birbirleriyle iletişimini farklı yollarla kurduğunu biliyoruz. Ancak örneğin Antik Yunan kültüründe, yazının var olmasına ve bilinmesine rağmen, sözlü kültürün baskın²⁹ olması diyalog formunun temel kullanım gerekçelerinden birini de önemli ölçüde ortaya koymaktadır.

Felsefenin bir diyalog olarak konuşma eylemindeki görünümü, onun dil vasıtasıyla insan zihninden dışsallaşmış haldeki görünümüdür. Konuşma bireyin kendi kendisiyle olabileceği gibi çoğunca bir söylem tarzı olarak birden fazla kişi arasında da gerçekleşebilir. Felsefi metin olarak diyalog formundaysa hem konu dizgesi felsefenin genel özelliklerini taşır hem de diyalogdaki konuşmacıların felsefi bir üslupla konuya yaklaşmalarını gerektirir. Burada araçsal olarak dil çok önemli bir enstrümandır. Çünkü biz bir anlatım ve işaret dizgesi olarak dil sayesinde duygularımızı, düşüncelerimizi ortaya koyarak, kişiler arasında iletişimimizi sağlarız.³⁰ İletişimimizi sağladığımız diyalog, konuşma ve dinlemeyi içermektedir. Bu yüzden diyalogun eğitim ortamında, öğrenmeyi içeren alanlarda bilişsel gelişime katkısı göz önünde tutulmalıdır.³¹

Felsefe adını verdiğimiz bu düşünsel çabada, düşünceye ilişkin edimler var olana yönelerek, özgül dilsel yapılar aracılığıyla üretilenler öteki düşünme edimlerine sunulur. Bu noktada felsefe, kendine özgü işleyiş biçimleriyle, düşünme edimlerinin

²⁶ Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, 2007), 13-15.

²⁷ John Fiske, *İletişim Çalışmalarına Giriş*, çev. Süleyman İrvan (Ankara: Pharmakon Yayınevi, 6. Baskı, 2019), 71.

²⁸ Richard Rorty, *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, çev. Mehmet Küçük & Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995), 27.

²⁹ Göksel Aymaz, "İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş," *Global Media Journal*, vol.8, sayı: 16 (2018): 129.

³⁰ Afşar Timuçin, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: BDS Yayınları, 1994), 69.

³¹ Kökten, "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyalogun Önemi", 1090.

bir tür karşılaşmasıdır; düşünsel ve dil boyutta bir diyalogdur. Bu diyalogun özelliklerini belirleme, felsefe için önemlidir. Felsefi söylemin özniteliklerini saptama, felsefeye ilişkin bilinçten başka bir şey değildir. Felsefe, söylemin üretilişine hep eşlik etmektedir.³² Günümüz felsefesi tözsel olanla değil, anlamsal olanla uğraşmaktadır. Anlam veren de düşünme edimidir. Anlamın kökleri, düşünmedir. Ancak bir bakıma felsefe, kendisini dile getirmede, nesne kılmada tek yardımcı olan dildir ve üstelik dilin özel sunuluşu olarak da söylemedir.³³ Platon, bir söylem biçimi olarak diyalog formunu seçer. Kendisini diyalogda asla görmeyiz, ancak düşüncesi bize bir biçimde sunulur. Bu sunum, bir tezden farklıdır. Diyaloglarda Platon'un felsefesi kasıtlı olarak dolaylı, ilerici ve eksiktir.³⁴ Diyalog formundaki eksiklik ya da kesinlik içermeyen bitimsizlik, diyalogun diyalektik şekilde olumlu anlamda sonuçsuzluğuna yol açmaktadır. Bu sonuçsuzlukta bir diyalogun, başka bir zamanda başka bir diyalogla devam edebileceğine dair işaretlerdir. Bu işaret, diyalog ve diyalektik arasındaki bağlantıyı göstermesi açısından kayda değerdir. Bu sebeple tüm insanlık tarihi Hegel'e göre diyalektik bir konuşma gibidir. Bu konuşma, söz (tez) - karşı söz (anti tez) daha yüksek bir birlik içinde ilerler, ama bu birlik de yeniden bir karşıtlığın çekirdeği olur ve böylece daha ilerdeki gelişmelere doğru itici bir gücü içinde bulundurur. Bu devinim ve ilerleme içinde us kendi kendini açar.³⁵ Aklın diyalektik yoluyla diyalog süreci içinde yer alması, felsefenin bir söylem olarak üretilip, teorize edilmesini sağlar.

Akıl sahibi bir canlı olarak insan, düşünen ve düşündüklerini dil ile ifade eden bir varlıktır. Dil sayesinde insanlar bilgi alışverişinde bulunur ve böylece bilgi aktarımı sağlanmış olur. Bilgi aktarımında dil kullanımı önemlidir. Bu süreçte dilin belirsizliklerden uzak, sade, açık ve somut bir şekilde kullanılması gerekmektedir.³⁶ Dilin bu şekilde tutarlı ve açık kullanımı, felsefi diyalog yönteminde söylemin içeriği, soruların ve konuşmanın yapısında da geçerli olması gereken husustur. Diyalogda tercih edilen dilin yapısı, felsefi bilginin genel özelliklerini yansıtacak şekilde dizayn edilmelidir.

2. Diyalogun Metindeki Görünümü

Diyalog formunun metindeki görünümü anlam, biçim olarak temelde ikiye ayrılabilir. Biçimsel anlamda diyalog formu hikâyeci anlatıma sahip metinlerde, tiyatro, sinema senaryolarının tekstlerinde genellikle karakterler arasındaki konuşmaları içerecek tarzda verilmektedir. Diyalogun metindeki görünümüne baktığınızda ya da o diyalogu okumaya başladığınızda tekrar zihninizde bir kalıba dâhil edebilirsiniz. Felsefi diyalog biçimsel olarak genel diyalog formuna benzese de diyalogun soruları, cevapları, diyalektik tartışmaya sahip olup olmaması, sonuçluluğu ya da sonuçsuzluğu yönünden bariz farklılaşmaları taşıdığı görülür. Felsefi diyalogun

³²Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?*, 11.

³³Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?*, 83.

³⁴ Charles H. Kahn, *Plato and the Socratic Dialogues. The Philosophical Use of a Literary Form* (UK: Cambridge University Press, 1996), XİV.

³⁵ Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 6. Baskı, 1988), 78.

³⁶ Yusuf Tan, "Mantık Yanlışları", *Mantık içinde*, ed. Şaban Haklı (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2021), 214.

metinsel görünümüne de en önemli örnekler Platon'un Sokratik diyaloglarıdır. Bu eserlerdeki diyalog formu bir nevi Sokrates'in temel gerçeği arama biçimidir.³⁷ Sokrates gerçeklik ve hakikat konusundaki düşünsel yolculuğuna yazılı hiçbir eser bırakmadan sadece karşılıklı konuşmaya dayalı diyalog ile devam ederken; öğrencisi Platon hocasının görüşlerini bir sohbet³⁸ (diyalog) olarak metin haline getirmiştir. Felsefe ifade edildiği metinler bütünüyle iç içe geçmiştir. Felsefe yapmak da, öncelikle kendini bu metinlerle ifade etmektir. Diğer bir deyişle, metinlerin ortaya çıkardığı sorunlar ve ifade ettiği tezlerle, bunlardan yararlanmak veya kurtulmak için yüzleşmek demektir.³⁹ Bu durumda felsefe bir nevi kendisi dâhil tüm varlık, bilgi, değer alanlarıyla ilkin zihinsel sonrasındaysa metinsel yüzleşmedir. Diyalog formu, bu yüzleşmenin adeta turnusol kâğıdıdır.

3. Diyalogun Sonuçsuzluğu

Diyalogun sonuçsuzluğu ne anlama gelmektedir? Aslında Platon'da Sokratesçi diyaloglar çoğunlukla üzerinde konuşulan, tartışılan konu ile ilgili herhangi bir olumlu bir sonuç, kesin bir tanımlama ya da anlaşma olmadan bitmektedir. Yine çoğu durumda tartışılan konuya dair ortaya konan önerilerin yetersiz yanlarının açıklanması ve tartışmaya katılanların bunu fark etmesiyle diyalog sona ermektedir. Ancak bu arada tartışılan konu veya konulara dair tanımlamaların nasıl olması, neleri içerip neleri dışlamasına yönelik ipuçları da açığa çıkarılmış olmaktadır. Böylece diyalog sürecinde tartışmacılar ve bu tartışmacıları izleyenler açısından doğrudan sonuçlar açıkça ve kesin şekilde ortaya konmasa da, yine de aranan tanımın zımnen ortaya çıkmış olduğunu ifade edebiliriz.⁴⁰ Diyalogun sonuçsuzluğu, felsefi bilginin genel özellikleri bağlamında insanın anlam ve hakikat peşinde gitmesine yönelik bilgi edinme sürecine dair güçlü bir sonuçtur. Felsefenin kesin, mutlak bir çerçevesinin çizilememesinin, tanımının yapılamamasının sonuçsuzluğu ile soru-cevap üzerine kurulu diyalog yönteminin sonuçsuzluğu örtüşebilecek yapıdadır.

Diyalog yönteminin Sokrates'in konuşmalarındaki en önemli özelliği, Sokrates'in "*tek bildiğim şey hiçbir şey bilmediğimdir*" tarzındaki söylemi temelinde şekillenen diyalektik düşünceye kapı aralayan yapısıdır. Bu özellik, özü itibarıyla Sokrates'in söz konusu tartışmalarda hiçbir olumlu tez ileri sürmemesi, sadece karşısındakilerin fikirlerinde eksik bulduğu yönleri itiraz etmesidir. Sokrates doğru sorular sormaya çalışarak sadece karşısındakileri dinlemekte ve gerekli gördüğü yerde müdahale etmektedir. Bir tez ileri sürmemekte, bir tanım getirmemektedir. Bu yolla Sokrates muhatabını, bir konuda kendi tez veya doğruları üzerinden değil, kendi inandıkları üzerinden yönlendirmiş olmaktadır. Bu yönlendirme sonucunda kişi, doğru olanı, hakikati kendi çabası ile bulmakta ve bundan dolayı onu kendi malı gibi

³⁷ Francisco J. Gonzalez, *Dialectic and Dialogue - Plato's Practice of Philosophical Inquiry* (Evanston: Northwestern University Press, 1998), 15.

³⁸ Richard Rorty, *Felsefe ve Doğanın Aynası*, çev. Funda Günsoy Kaya (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2006), 399.

³⁹ Christian Delacampagne, *20. Yüzyıl Felsefe Tarihi*, çev. D. Çetinkasap (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), IX.

⁴⁰ Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-Sofistlerden Platon'a*, 117.

sahiplenip, benimsemektedir.⁴¹ Bu benimsetme yaklaşımı, diyalog formunun yapısındaki anlatıcı olanla dinleyici olanın zaman zaman ve Sokratik diyaloglarda görüldüğü haliyle sık yer değiştirme yönteminde görülür. Zaten bir diyalog başarılı olacaksa, konuşma sırasında anlatıcıya aynı zamanda bir dinleyici olma fırsatı vererek rolleri değiş tokuş etmek önemlidir.⁴² Bu değiş tokuş, diyalogu olumlu anlamda bir sonuçsuzluğa götürebilir.

Sokrates'in diyalog yönteminin içerdiği bu sonuçsuzluk, aslında hakikate giden yoldaki tarafsızlık, peşin hükümlü olmama gibi kişiyi doğru olandan uzaklaştıracak yaklaşım biçimlerine bir karşı duruştur. Sokrates'in yazılı bir eser bırakmamasının bir nedeni de diyalog temelinde konuşulan, tartışılan, değişen zamanlara göre farklılaşan meselelerin pratik felsefe olarak ortaya konulması gerçeğidir. Felsefenin aşırı teorize edilerek öğretilmeye çalışıldığında, ne kadar verimli sonuçların alınıp-alınmayacağı hususu diyalog yöntemi göz önüne alınarak cevaplandırıldığında gerçek manada tartışmalı hale gelmektedir. Sokrates'in bu metodunda hiçbir şey bilmediğini ifade etmesi diyalogu serbest olarak başlatan tez cümlesidir. Bu cümleye karşı bir konuda bir şey bildiklerini söyleyenlerin fikirlerini soru cevap yöntemine dayanan diyalog çerçevesinde ifade etmeleri antitez ve bunun sonrasında Sokrates'in bu fikirler üzerinden tekrar soru cevap yöntemiyle analizler yapmaya çalışması bir sentezdir. Sokrates'in bu analizleri sonucunda karşılıklı olarak varılan senteze yönelik yeni soru ve cevaplar ise tekrar bir tez sürecini başlatmaktadır. Bundan dolayı aslında diyalog yöntemi diyalektik çerçevede sürdürülmüş olmaktadır. Diyalektik ise Yunanca tartışma sanatı anlamına gelen *dialektiketekhne*'den türeyen bir terim olarak, genelde akıl yürütme yoluyla araştırma ve doğrulara ulaşma yöntemidir. Bu yöntem, düşüncenin ve gerçekliğin bir tez ile antitezden, senteze varma suretiyle ortaya konduğu bir düşünce ve varlık yasasıdır.⁴³ İnsanları neleri, ne kadar doğru bildikleri hususu soru-cevap temelinde diyalog yönteminde diyalektik tarzda ele alınmıştır. Diyalektik yöntemde açıklanan bir tez veya antitez sunma faktörü Sokrates tarafından farklı uygulanmıştır. Çünkü o, çoğu zaman bir tez öner sürmemiş, bir doğruyu empoze etmemiştir. Sokrates bu diyaloglarda kendini öğretmen değil, öğrenci olarak görmektedir. Bu öğrenci diyalogu ustalıkla yöneten, somut herhangi bir öğreti ortaya koymayan, konuşma ve tartışmalar sonucunda kendisi de bu diyalogdan bir şeyler öğrenendir.⁴⁴

Diyalogun sonuçsuzluğu demek felsefenin kesin, mutlak hükümler peşinde koşmadığını, hakikati ve bilgeliği insanın yaşam boyu sorgulayarak, bilgelik sevgisi peşinde süreç içinde koşması anlamına gelmektedir. Sokrates'e göre bilgelik süreci içindeki insanın çoğu konuda bilgisi yine insanda vardır ancak örtük durumdadır. İşte Sokrates kendine has "*maieutike*" yani doğurtma metodunu karşılıklı konuşma dediğimiz diyalog yönteminde doğru, sarsıcı, eleştirel sorular sorarak, herhangi bir

⁴¹ Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-Sofistlerden Platon'a*, 119.

⁴² Kerstin Gunnemark, "Memorable belongings", *Oral History: The Challenges of Dialogue*, Ed. Marta Kurkowska-Budzan and Krzysztof Zamorski (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009), 30.

⁴³ Ahmet Cevizci, *Felsefe Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), 92.

⁴⁴ Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-Sofistlerden Platon'a*, 119-123.

konuda bir şey bildiğini iddia edenlerin önce görüşlerini sunmalarını sağlıyordu. Sonrasında Sokrates ironi yöntemiyle o kişinin sağlam bilgiler ileri sürmediğini gösteriyor, düştüğü çelişkileri göz önüne seriyordu. Sokrates'in ünlü alaycılığı yönteminin olumsuz, yani yıkıcı yanıydı. Bilgileri doğurtma sanatı "*maieutike*" ise olumlu, yapıcı yanıydı. Bunlar Sokrates'in düşünme yönteminin temel özelliklerini oluşturuyordu.⁴⁵ Sokrates'in bu yöntemi en çok diyalog formunda işlerlik kazanmaktadır. Felsefe, Sokrates özelinde pratik bir yaşam bilgeliği halinde gelmektedir. Platon'un felsefenin pratik yaşamda bu şekilde yer alması için, insanda gizli olarak bulunan bilgileri açığa çıkarma yöntemi diyaloga (konuşmaya) dayanan diyalektiktir.⁴⁶ Yani diyalog yöntemi ister içinde Sokrates'in kullandığı doğurtma ve ironi metoduna dayansın, isterse karşılıklı konuşma, eleştirme, soru-cevap yolu kullanılsın insanın kendisi ve başkalarıyla kurduğu dil temelli bir söylemdir. Bu söylem biçimi aynı zamanda, felsefenin kendisi gibi kesinlik, mutlaklık, kör inanç içermeyen ve olumlu anlamda hakikat yolunda olmaya dönük bir süreç felsefesidir.

Diyalogun sonuçsuzluğu, sorduğu sorular ve konuşmayı yönetmedeki ustalığı sayesinde Sokrates'te sorulara ve konuşmaya fark ettirmeden yeni bir doğrultu vermesi sayesinde karşıdaki kişinin düşüncelerini ortaya koymasını sağlıyor ve bütün bunları sanki kendi öz düşüncesinin sonuçları gibi göstermesini destekliyordu. Sokrates'in diyalog tarzına başka hiçbir yerde rastlamadığımız alaycılığı (ironi) veren şey buydu. Bu ironi yöntemi sonucunda diyaloglardaki sonuçsuzluk veya yarıda kalışlar Sokrates diyalektiğinin karakteristiğidir. Sokrates için diyalektik, tartışma ve diyalog sanatıdır.⁴⁷ Ancak bu tartışma günlük hayatta rastladığımız sonuçsuz çoğu tartışmaya benzemeyen felsefi bilginin genel özelliklerini içeren ve diyalektik yöntemin sonuçsuzluğunu ya da yarı kalma özelliğini ortaya koyan yapıdadır.

Sokrates'te Atina'da sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda krizlerin yaşandığı bir ortamda yaşamış ve bu durum içerisinde çok büyük hayat dersleri çıkarmıştır. Bu derslerin diyaloglar haline getirilip gelecek kuşakların hayata bakış tarzlarını belirlemesi çok muhtemeldir.⁴⁸ Platon hocası Sokrates'in bu derslerini diyaloglar haline getirmiş ve bu çok muhtemel görevi en azından metinsel anlamda yapmıştır.

SONUÇ

Felsefi metin metodu olarak diyalog, bir akıl ve dil varlığı olan insanın karşılıklı konuşma yoluyla dünyayı ve kendisini bütüncül bir soru nesnesi yaparak zihinde, dilde ve metinde ortaya koymasına yarayacak ana fikir enstrümanıdır. Diyalog sürecinde kullanılan dilin yapısı çok önemlidir. Diyalogun dili felsefi bilginin genel özelliklerini göstermesi yanında tutarlı, anlaşılır, eleştirel ve diyalektik yapıda olmalıdır. Dilin bu şekilde tutarlı ve açık kullanımı, felsefi diyalog yönteminde

⁴⁵ Selâhattin Hilâv, *100 Soruda Felsefe El Kitabı* (İstanbul: Gerçek Yay., 4. baskı, 1985), 39; Oğuz Tekin, *Eski Yunan Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 1998), 133.

⁴⁶ Hilâv, *100 Soruda Felsefe El Kitabı*, 47.

⁴⁷ Selâhattin Hilâv, *Diyalektik Düşüncenin Tarihi* (İstanbul: Sosyal Yay., 3. baskı, 1997), 40-1, 56.

⁴⁸ Çiğdem Dürüşken, *Antikçağ Felsefesi Homeros'tan Augustinus'a Bir Düşünce Serüveni* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 8.

söylemin içeriğinde, soruların ve konuşmanın yapısında da geçerli olması gereken husustur.

Çalışmanın ana iddiası, diyalektik diyalog yöntemini günümüz koşullarında insanların felsefeye ulaşmalarında, felsefe ile tanışmalarında felsefi metinlere uygulama iddiasını taşımaktadır. Bu iddianın tutarlılığı genel olarak kendini söylemiş, konuşma anlamında sunan tüm eserlere bakıldığında, özel olarak da başta Platon olmak üzere görüşlerinin ve eserlerinin tamamını veya bir kısmını diyalog formunda ortaya koyan yazarların, filozofların yapıtları incelenip, düşünce dimağımıza sunulduğunda gerçeklik kazanacaktır. Düz metin formatında ortaya konan felsefi eserler kendi içinde ne kadar eleştiri, tartışma formu taşırsa taşısın, bir yerde felsefenin ilk ortaya konuluşundaki pratik, canlı söylemi yansıtamamaktadır. Bu sebeple felsefi metinler kimi zaman oldukça sıkıcı, kuramsal, anlaşılmaz düzeyde görülerek insanlar tarafında tozlu raflara itilebilmektedir. Bu sebepten felsefi bir metin metodu olarak diyalog, eğitimin tüm yaş ve kademelerinde kullanılabilir mi? diye çalışma başında bir soru sorulmuştu. Bu soruya vereceğimiz cevap, günümüzde ve gelecekte felsefeyi konumlandıracağımız yere de bizi götürebilecek yapıdadır. Diyalog yöntemi sinema, tiyatro, radyo ve televizyon dünyası, sosyal medya, politika, sanatın ve günlük yaşamın her alanında olumlu-olumsuz kullanılırken niçin felsefe alanında, felsefenin daha doğru anlaşılması, öğretilmesi, öğrenilmesi ve hepsinden önemlisi yaşantılanması için eğitim-öğretimin tüm yaş ve kademelerinde kullanılması?

KAYNAKÇA / REFERENCE

- Akarsu, Bedi. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 6. Baskı, 1988.
- Altuğ, Taylan. *Dile Gelen Felsefe*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, 2013.
- Aristoteles, *Metafizik*. çev. Y. Gurur Sev. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2017.
- Arslan, Ahmet. *İlkçağ Felsefe Tarihi-Sofistlerden Platon'a*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Cilt, 10. Baskı, 2021.
- Aymaz, Göksel. "İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş", *Global Media Journal*, vol.8, sayı: 16 (2018): 124-139.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Osmanlılarda Düşünce Hayatı ve Felsefe", *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni-Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce* içinde, ed. Ahmet Hamdi Furat. 13-59. İstanbul: İnsan Yayınları, 8. Cilt, 2015.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2002.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 4. Baskı, 2012.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.
- Çotuksöken, Betül & Tepe, Harun. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2013.
- Çotuksöken, Betül. *Felsefi Söylem Nedir?* İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2000.
- Delacampagne, Christian. *20. Yüzyıl Felsefe Tarihi*. çev. Devrim Çetinkasap. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

- Durmuş, Fatmanur Budak. & Çalışkan, Muhittin. *Çocuklarla Felsefe Konusunda Türkiye’de Yapılmış Akademik Çalışmaların İçerik Analizi*. Felsefe Dünyası, Cilt: 2, sayı: 76 (2022), 105-134.
- Dürüşken, Çiğdem. *Antikçağ Felsefesi Homeros’tan Augustinus’a Bir Düşünce Serüveni*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Fiske, John. *İletişim Çalışmalarına Giriş*. çev. Süleyman İrvan. Ankara: Pharmakon Yayınevi, 6. Baskı, 2019.
- Gonzalez, Francisco J. *Dialectic and Dialogue - Plato's Practice of Philosophical Inquiry*. Evanston: Northwestern University Press, 1998.
- Gökberk, Macit. *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- Gönül, Levent. *Çocuklar İçin Shakespeare İle Felsefe-Atinalı Timon*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2011.
- Gunnemark, Kerstin. “Memorable Belongings”. *Oral History: The Challenges of Dialogue* içinde. Eds. Marta Kurkowska-Budzan and Krzysztof Zamorski. 29-34. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009.
- Harré, Rom. *Felsefenin Bin Yılı*. çev. İbrahim Şener. İstanbul: İzdüşüm Yayınları, 2003.
- Hilâv, Selâhattin. *100 Soruda Felsefe El Kitabı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 4. baskı, 1985.
- Hilâv, Selâhattin. *Diyalektik Düşüncenin Tarihi*. İstanbul: Sosyal Yayınları, 3. baskı, 1997.
- Jenlink, Patrick M. ve Banathy, Bela H. “DialogueConversation as Culture Creating and Consciousness Evolving”. *Dialogue as a Means of Collective Communication* içinde, Eds. Bela H. Banathy ve Patrick M. Jenlink. 3-14. New York: Springer, 2004.
- Kahn, Charles H. *Plato and the Socratic Dialogues. The Philosophical Use of a Literary Form*. UK: Cambridge University Press, 1996.
- Kökten, Hasret. "Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyaloğun Önemi", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy* 12, sayı:4 (2022): 1077-1097. DOI: 10.29228/beytulhikme.65686
- Laertios, Diogenes. *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*. çev. Candan Şentuna. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, 2007.
- Özkan, Burcu. “Çocuklar için Felsefe Neden Önemlidir?”. *Ulusal Eğitim Akademi Dergisi (UEAD)*. Cilt:4, sayı:1 (2020), 49-61. <https://doi.org/10.32960/uead.696440>
- Parlatır, İsmail vd., *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- Petek Boyacı, N. , Karadağ, F. , Gülenç, K. "Çocuklar İçin Felsefe / Çocuklarla Felsefe: Felsefi Metotlar, Uygulamalar ve Amaçlar". *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, sayı:31 (2018): 145-173.
- Robins, Robert H. “Some Thoughts on The Prehistory of Language”, *Prehistory, History, and Historiography of Language, Speech, and Linguistic Theory* içinde, ed. Bela Brogyanyi. 39-50. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1992.
- Rorty, Richard. *Felsefe ve Doğanın Aynası*. çev. Funda Günsoy Kaya. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2006.
- Rorty, Richard. *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, çev. Mehmet Küçük & Alev Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995.
- Russell, Bertrand. *Batı Felsefe Tarihi-İlk Çağ*. çev. Erol Esençay. İzmir: İlya Yayınevi, 2001.
- Tan, Yusuf. “Mantık Yanlıları”, *Mantık içinde*, Editör. Şaban Haklı. 213-246. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2021.

Tekin, Oğuz. *Eski Yunan Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı, 1998.

Timuçin, Afşar. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: BDS Yayınları, 1994.

Ueberweg, Friedrich. *Grundriss der Geschichte der Philosophie I-Die Philosophie des Altertums*. Berlin: 1926.

White, David A. *Çocuklar İçin Felsefe*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 5. Baskı, 2014.

Extended Abstract

On Dialogue as a Philosophical Text Method

As a mind and emotional being, a person is in a structure that reveals himself, his thoughts, the value area and the values of others in the same structure through language. When dialogue is considered as the linguistic dimension of the relationship established between two things, we can reach the fact that man is a being of dialogue. Since philosophy is a human activity as thought/thinking on thought, dialogue can be put forward as a literary method for people to philosophize about all value areas within philosophy. Within the framework of the study, the method of dialogue will be discussed in terms of philosophy apart from the practical and literary field. What dialogue is, why the method of dialogue is not preferred by most other philosophers except Plato, why people need dialogue, whether dialogue can be used as a philosophical text method at all ages and levels in the education process, the limitation and inconsistency of dialogue are related to dialectical thinking, Issues such as the analysis of its appearance in speech and text form the main purpose of this article. While examining the dialogue method in line with these main purposes, the dialogues of Plato, the greatest representative of this method in the history of philosophy, will constitute our basic sample. Whether it is his teacher, Socrates, who speaks in Plato's dialogues; The method does not change, whether it is Plato, who made his teacher talk based on what he heard from his teacher. This unchanging method is the dialogue itself, where people talk to people and listen to people. Then, when this is said within the limitations of the study, every philosophy is firstly a dialogue in terms of questioning, researching and being critical about something; Every dialogue cannot be philosophy only in terms of speech and communication. Dialogue that will turn into a philosophical text must include all the features of philosophy. The fact that this dialogue, which will include the characteristics of philosophy, will/will refer to dialectical thought on the basis of inconclusiveness, is seen in Plato's dialogues, which include Socrates' philosophy and philosophical methods.

Keywords: Dialogue method, Philosophy, Communication, Socrates, Plato, Dialectical.